„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, уторком на по табака.

Цена је за Аустро-Угарску:
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
за четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.

За Србију:
на четврт год. 8 дин., на по год. 16 дин.

Народни бројеви од петка, нарочито за шире народне кругове уређени, могу засебно да се претплате, а цена им је:
за 1 месец . . . . . 25 нов.
за четврт године . . . . . 75 нов.

ЗАСТАВА.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 нов. сваки пут.
За „Приповедно“ плаћа се 20 нов. од врсте.

ДОПИСИ шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ.“

Уредништво и администрација „Заставе“ налази се у кући г. Јов. Т. Чавића, на пијали.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 нов.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

БРОЈ 140. У НОВОМ САДУ У УТОРАК 7. СЕПТЕМБРА 1899. ГОДИНА XXXIV.

Саборски одбор и патријархове проневере.

Данас 6. септембра састао се у Срем Карловцима саборски одбор, који је већ у десетој години своје „трогодишње периоде.“ саборски одбор ће, поред других послова, расправљати и оптужбу против патријарха Бранковића.

Као што је познато, саборски одбор је у јуну месецу изабрао пододбор у особама г. г. Илариона Руварца, др. Тоше Недељковића и Јосифа Јагића.

У оно време, кад је изабран тај пододбор, „С. Сион“ званичан орган српске патријаршије тврдио је ово: „Пододбор отпочео је свој рад још истог дана, а сутра дан у суботу продужио је и већим делом обавио је свој посао, а по свој прилици за кратко време свршиће свој поверени му задатак.“

Према овоме је јасно, да је пододбор прегледао само књиге главних фондова, оне које су у Карловцима. — Ми смо одмах још онда изјавили, ако се тако ради и ако се прегледају само главне књиге, а не и споредне, нарочито ако се не прегледају књиге епархије темишварске, онда је ствар лако забашурити. Јер се патријархове проневере могу доказати само из сравњивања фондовских књига, са књигама епархијских и општинских рачуна. Нарочито оно што се односи на кривотворство званичних књига, не може се испоставити из главних фондовских књига, јер Георгије није кривотворио фондовске књиге, но књиге и рачуне епархије темишварске.

„Браник“ да би умирио јавно мњење, писао је у оно доба, како ће пододбор саборског одбора „испитивати на лицу места рачуне, и то не само код фондова, него и на другим местима.“

Ми смо одмах питали: Ко нас заварава, „Браник“ ил „С. Сион“?

Данас се показало, да је „Браник“ хтео да саспе јавном мњењу мало паприке у очи, јер ево саборски одбор се скупио да решава ту ствар, а његов пододбор није испитивао „и на другим местима“ рачуне и пригоде патријархове, већ је по ранијем рецепту „Браниковом“ хтео да покаже: има ли штете и колика је?

„Келети Ертешитс“ доноси, вероватно из пера С. В. Поповића, вест, да је пододбор саборског одбора свршио свој посао и зготовио извештај, кога још држе у тајности. Али толико се зна, да није било могуће установити ни један факт, који би се могао обележити као обечашћавајуће дело. — Само код једне сасвим мале своте није се могло установити, да ли је њен обрачун изостао из заборавности или због тога што је то — превиђено.“ Та да! То је по свој прилици стара, шандорска ствар.

Међутим, ако саборски одбор и мисли, да једном варком извуче патријарха Георгија, као што је хтео то да учини још у јуну месецу, онда се вара. Патријарх Георгије је може бити вратио све проневерене своте, али то није доста. Треба да се испостави: Кад је он примио новац, а кад га је предао? Јел намирио интерес? И није ли он више узимао од општина, но што је у фондовским књигама прописано? Затим се каже: Рачуни фондова су у реду. Лепо! Но је ли то у реду, да патријарх плати из фондовског новца своје приватне адвокате и т. д. Распростире ли се истрага и на то?

Саборски пододбор, то смо ми обавештени, није радио ништа. Он није хте још у јулу месецу да опере патритријарха Георгија једино зато, да му се не каже: учинио је на памет. Зато је изабрао одбор и чекао да се мало стишају нападаји против Георгија, а пријатељи његови израде му што више поверенница, па онда да се покуша забашурити ствар.

Но увериће се, да тако не иде. Чекаћемо извештај, који нам је у главноме познат, па ћемо онда рећи коју озбиљнију. И онда ћемо видети: хоће ли се синод задовољити са таком „истрагом“, и шта ће рећи они „пријатељи автономије“ који су вазда говорили: „И ми хоћемо потпуну тачну истрагу, па ћемо онда рећи што имамо.“

Ево, ближи се време, да се упознамо. Но и опет велимо оно, што сто пута рекосмо: Шта ли ће саборски одбор, шта ли ће синод, шта ли ће пријатељи патријархови, кад једном сабор по својој дужности извиди рачуне, па са покаже, да они пису у реду?!

Пазите господо, шта радите! Велике су ствари у питању, и ко се у овој ствари обрука, не ће се никад више подићи!

Преко суђење.

Расправа о делу атентата на краља Милана.

Преки суд продужио је свој рад и даље — лаганим кораком. Ни у суботу ни у недељу није радио после подне.

У суботу беше јединствен призор. Замислите: преки суд суди штампарске кривице, које су учињене пре проглашења његова. И шта видимо?

Тужи међу осталим Стојана Протића, уредника „Новог Одјека“, што је назвао у свом листу краља Милана: командантом активне војске. „С тим се краљ Милан свлачи са своје висине у низину грађанског живота.“ Но, ако је „низина“ за бившег краља да буде командант активне војске, што се примио тога?

Увреда је и то, што је писао „Нови Одјек“, да је командант активне војске посетио око попећи Јована Ристића. То мирише на неко шуровање. Дакле тужба!

Остале ствари беху ситније увреде, увреде оних лица, који су у „низини грађанског живота“. Но, једна од ових ствари је необично занимљива. „Одјекове Листиће“ забранили су нижи судови, а највиши суд, касација их је — пропустила. На основу тога враћају г. Стојану Протићу узапћене књижице и он их растурује. Одједном: Стој! Погрешно су му вратили књижице и туже га поново, што је растуривао „листиће.“ „За бога, узвикује Протић, што сам ја крив, ако се помела ил касација ил полиција, те ме званично рђаво известили и вратили ми књиге?!“

Расправу тих необичности и реткости гледали смо да донесемо што опширније.

* * *

У недељу је пред преким судом била расправа против Ранка Тајсића. Управо, ако хоћемо да назовемо ствар њеним правим именом, онда морамо исписати, да је та расправа била начисто против кнеза Николе, Црне Горе и Брда.

Требало је ма чим попунити ону празнину у суђењу, коју је приметила цела Европа. Где су докази? Ко је најмио Крезовића? Дал раскраљ Милан ил радикали? Радикалима не доказаше ништа и већ хоће да се закључе акта и цела ствар да остане на раскраљу Милану.

Тада у дванаестом часу изводе пред преки суд четири сведока против кнеза Николе. Против Ранка и њега. Против њега и Ранка.

Први је црногорски капетан Петар Поповић-Липовац, члан црногорске емиграције, присни друг Саве Ивановића. Хоћете ли још што? Кнез Никола га је протерао из Црне Горе, а да би се боље представио, он признаје у протоколу београдске полиције, да је некад био у тајној служби код кнеза Николе и кнежевића Данила. Лепа препорука, веродостојан сведок!

Где је сад? На расправу пред преки суд није дошао, него се чита његов исказ, ма да је до скора прелазио са Савом Ивановићем у Земун и тражио сведоке.

Он сведочи, да је Ранко агент црногорског кнеза и да му је рекао: „Кнез Никола има доста рубаља и лира, да сатре династију Обреновића.“ — И Бакић, посланик црногорски на цариградском двору рекао му је: Дошло је време! Или ми, или они! Петровићи или Обреновићи.

Долази други сведок, Милан Вукашиновић. Био је инжињерски поручик. Пао је на капетанском испиту и каже, дао је оставку, па отишао је на Цетиње. Но то је лаж, коју му је могао сместа доказати председник. Он је под сабљом, бајаги побегао, у Црну Гору. Кад се вратио чудно се цео офисирски кор, што му не би ништа.

Не каже као Липовац, у чијој је тајној служби био, али каже, на Цетињу се почеше пропосити гласови, да је шпијун, и Ранко му рече да иде. Прича, да му је на Цетињу рекао неки правник Шаулић, да су се сложили већ и у том, где ће убити краља Милана. Од двора до Топчидера нема згодног места, те ће га убити код гостионице „Српског краља“ (тамо где се и догодио атентат).

Кад се сведок вратио са Цетиња, поверио је то краљу. Коме краљу? Зар Александру?! Не, него — краљу Милану. Зар то није значајно. По његову казивању краљ је Милан знао, где ће бити атентат, па упада у очи, зашто је баш на овом месту заповедио кочијашу да тера лакше, кад му се приближио атентатор?

Сад долази најлепше. Устаје трећи, главни сведок — Ђура Кнежевић. Управо не устаје, но скочи са столице. Хоће да говори и чудновато, председник му не закраћује.

— Овај човек лаже, каже Кнежевић, откуд је могао знати на ком ће бити месту атентат!? И није истина да се на Цетињу оно говорило. — Откуд знаш то, пита га председник! Ђура Кнежевић се љути како није истина и толико брани Цетиње, да председник мора да зове жандарме, да га воде напоље.

То је сведок! Те још какав. Да је ма како лепо причао, како су Ранко и кнез Никола знали за атентат, ко би му веровао?! Е, ал кад их толико брани, да га морају терати из суднице, то је што друго. Сме ли још сад ко да не верује, како су они на Цетињу умешани у атентат?!

Бравос Ђуро! Лепо си извео, а лепо је и смишљено. Штета што оног дана не беше у позоришту, управо у преком суду не беше скоро никог од — глумаца.

Сад је атентат сасвим јасан и за оног ко не уме и за оног ко уме да мисли. Први ће веровати да су Кнежевића послали са Цетиња, други ће видети — све. Јасна ће им бити цела комедија. Ђура Кнежевић, који никад није био на Цетињу, не познаје никога, и гоњен од своје неизмерне симпатије за оне у Црној Гори устаје да их брани. Управо — устаје да потврди како конци атентата воде на Цетиње, и да су му онамо прави другови, јер их иначе не би тако бранио.

Сад иде оно што је најлепше. Долази четврти сведок, Светислав Милојевић. Већ на почетку види се, да ће сад тек ударити гром. Иште тајну седницу. Јер оно што он има да изнесе, такве је природе, да се не сме расправљати у јавној седници.

Ко се не сећа Драјфусове парнице? И тамо беху тајне седнице, да не дође до рата између Немачке и Француске.

Председник му вели, нека каже прво оно што може рећи, али обазриво. И кад је сведок обазриво ударио по кнезу Николи, (Напомињемо, да то што он говори, односи се на годину 1895. кад је био на Цетињу.) онда пита председник: је ли то било главно?

Боже сачувај, та сад тек иде главно. Не може се то јавно казати, вели сведок, јер је он — кнез.

И сад долази тајна седница, где ће сведок да каже о кнезу оно, што не би могло јавно, вероватно, да не дође до рата.

Сензација је овде достигла врхунац!

Ма шта да је казао сведок против кнеза Николе, не би било толико страшно као ова тајанственост . .

Хоћете ли још више сензације?! Доказа!? Ми нисмо научили да завијамо, али да смо до сад и веровали, да атентат није намештен, нас би о том уверила ова намештена седница од недеље.

Са свим по правилу! Управо и одвише по правилу.

Руски војени аташе, барон Таубе, увучен је био у расправу, али онако из далека! Против руског целог посланства изостала је бомба. Та бомба требаше да буде Лацковић. Но до сад није још пресла. Да ли за то, што сва Европа зна, да је Лацковић крао новац у руском посланству, или што је мање опасно увлачити у којекакве сплетке кнеза Николу, но руско посланство

С атентатом смо сад потпуно на чисто. Но, што мисли раскраљ? Какви ће односаји тек од сад да настану између Србије и Црне Горе!?

Са Липовцима се не доказују такве ствари. — Може ли неко који признаје да је вршио шпијунску службу, да се изведе као сведок у „овакој парници. И може ли то онај, ког су управо протерали из Црне Горе, због сумње, да је тамо отишао да шпијунише?!

Какве ли могу последице да наступе усљед тога? Јадно Српство! Шта ће га још све снаћи.

* * *

Београд, 16. септембра,
До-подне.

Публике је врло мало. Пред судским столом стоји само Стојан Протић. Оптуженичке клупе су празне.

Предс.: Сведоци који треба да буду преслушани за кривицу браће Стефановића, долазе тек после подне. С тога ће се до подне извидети само штампарске кривице Стојана Протића, бившег уредника „Новог Одјека“.

Председник чита тужбу држ. тужиоца, у којој се наводе сви бројеви „Новог Одјека“, који Протића терете.

Исти је у 110. броју „Новог Одјека“ од 29. маја 1899. год. донео белешку под насловом „Висока посета“ и у 118. броју истог листа од 9. јуна 1899. донео белешку под насловом „Посетио г. Ристића“, у којима се наноси увреда Његову Величанству краљу Милану; — тако:

1. У белешци штампаној у 110. броју „Новог Одјека“ од 29. маја т. г. „Висока посета“ која гласи: „Прексиноћ у четвртак посетио је господина Јована Ристића око 12 сати ноћу командант активне војске“, нанесена је увреда Његову Величанству краљу Милану. Увреда изводи се из следећег:

а) што је та белешка неистината, као што се види из демант-а, одштампаног у 120. броју „Срп. Новина“. Изношењем пак путем јавности, да је таква посета учињена ноћу у 12 сати, огледа се намера, да таквој посети прида некакав тајанствени значај, те да се тиме у јавности изазову размишљања о тој посети, која иду на унижење оне личности, која такове посете прави, као и на придавање истој личности неких тајних радњи, које би требале да се од јавности прикрију; и

б) што се у самој белешци Његово Величанство краљ Милан, као отац владајућег краља, не именује по својој уставној титули као Његово Величанство краљ Милан, већ просто као командант активне војске. Оваквим титулисањем огледа се намера писчева, да Његово Величанство краља Милана, као оца владајућег краља, скине са оне висине, на коју се ставља неприкосновени и високи положај његов и стави у ред обичних грађана.

2. У белешци штампаној у 118. броју „Новог Одјека“ од 9. јуна ове год. под насловом „Посетио г. Ристића“ која белешка гласи:

„Јуче око 6 сати по подне, командант

активне војске посетио је г. Ристића у његову стану из споредне улице“ нанесена је такође увреда Његову Величанству краљу Милану, јер се и у овој белешци огледа намера пишчева, да доношењем измишљене посете изнесе као неку тајну радњу Његова Величанства краља Милана, која се од јавности прикрива улажењем у дом г. Јов. Ристића из споредне улице. Намера пак за увреду огледа се у томе, што се ни у овој белешци Његово Величанство краљ Милан не титулише својом уставном титулом, већ као командант активне војске.

Јован Ристић поднео је за свог живота у истој ствари такође тужбу против С. Протића.

Синови пок. Ристића, Никола Ристић, Михаило Ристић и Милан Ристић упутили су акт преком суду, којим изјављују, да не могу присуствовати претресу, јер су спречени званичном дужношћу, а остају при тужби, коју је њихов отац за свога живота поднео.

На питање председниково, шта има да примети у своју одбрану, што се тиче ове белешке, Стојан Протић одговара:

Овде пред вама имам да кажем ово: Ако се мало дубље загледи, видеће се, да тужба није основана, јер по §. 10. закона о штампи, лист се може забранити, ако се коме од владалачке куће нанесе увреда. Но, овај број „Новог Одјека“ није управа забранила. По томе, што управа није забранила, ја мислим, да не може ни бити какве увреде за Њег. Величанство краља Милана.

Мимо то, ево још неких разлога. Једна од главних основа тужбених, да она белешка садржи увреду Њег. Вел. краља Милана, та је: што је он титулисан по своме положају, који има у нашој војсци, наиме као командант активне војске. Тужба вели, да сам ја тиме хтео, да свучем Њег. Вел. у обичну низину грађанскога живота.

На то имам да поменем ово: Положај команданта активне војске, није постојао у Србији до Божића 1897. год. Оне године изишао је указ или одредба, која је нарочито створена за краља Милана. И ова ствар сведочи, да је то такав чин, који кад се спомене, не може садржати увреду за Њег. Вел. краља Милана.

Још нешто имам да приметим. „Нови Одјек“ није тада први пут назвао краља Милана командантом активне војске. Ја бих могао приложити суду неколико ранијих бројева, у којима је тако титулисан и рад којих ме нико никад тужио није, нити је лист забрањиван. Па не само у овој години, већ у целој 1898. год., кад ја нисам био уредник, краљ Милан је тако називан.

Питам сада, како је могуће, да се у 1898. и 1899. години, све до 29 маја не сматра та титула као увреда и тек кад сам ја 11. јуна пред судом испитан, сматра се за увреду. Извините, ја то апсолутно не могу да разумем.

Други је основ тужбе, што је белешка нетачна. Који је год, господо, био новинар, може бити обманут и да може донети нетачну белешку и те се белешке исправљају. Дакле из тога, што је једна белешка нетачна, не може значити, да је била намера, да се неко вређа. Како сам пак био смотрен у донашању те белешке, види се понајбоље из тога, што сам пријатеља, који ми је донео белешку, поновно запитао, да ли је он добро информисан, на што је он одговорио, да је био очевидац.

Можда се тај очевидац преварио; може бити, да су то била дворска кола, у којима је био један ађутант, који је послан да се попита за здравље г. Ристића, а познато је, да је и после често питано.

Господо! Па зар да ја тако наивно вређам краља Милана? Па да хоћу да га вређам, ја бих га могао вређати чим другим, озбиљнијим, а не оваким белешкама, које доносе два месеца затвора.

Трећа основа, да је белешка малициозно изнесена, пошто вели, да је посета учињена у 12 сати ноћу.

Па добро, господо, обичне посете се код обични људи не чине ноћу, али узмите ово, да Њ. В. краљ Милан и г. Ристић нису обичних људи. Први је био владалац, а други два пута глава земље. Зар није природно, да између таких личности, кад је намесник тешко болестан, да владаочев отац и у то доба учини посету, да се интересује за његово здравље. Ја апсолутно не могу да разумем и као — што сам већ рекао, држим, да нема апсолутно никакве кривичне намере, дакле не може бити ни кривице

Сада државна тужба вели: „Он се није зауставио само на тој белешци, већ је после неколико дана донео и другу“. Ја сам већ рекао, да управа полицијска није забранила ту белешку и да ја нисам опомењут, дакле нисам могао ни знати, да се она код власти сматра као увреда, те да не смем другу више донети.

Друга белешка од 7. јуна 1899. год. није самостално постала. „Вечерње Новости“ дон ле су ту белешку. Репортер ме питао, можемо ли да је донесемо и ја сам рекао „може“ и тек кад је лист био у машини, видео сам је.

И ту нема ништа. Један од главних момената у тој белешци је тај, што се вели, да је краљ кроз споредну улицу ушао.

Сви Београђани знаду, која је то споредна улица. Главна је краљ Миланова, а друга велика и широка је Ресавска улица; дакле какова увреда може бити, кад се каже, да је он кроз ту споредну улицу ушао. Та је улица споредна само спрам Миланове улице. Ја апсолутно не могу да разумем и морам да кажем, да ми је врло жао, како из тако ситних ствари хоће да се изведе велика намера

Тек пошто је та белешка изашла, подигнута је тужба против мене, а ја сам 11-ог експрес позван у суд, да дам реч и тамо сам рекао као и овде.

Предс.: Сад да пређемо на друго дело, које се у тужби налази а то је књижица коју сте издали под насловом „Одјекови листићи.“

Опт.: Пре свега, господо судије, ја подвлачим ту реч књижица, како је сам држ. тужилац именује. Он каже да и ако је књижица, спада у тачку 4. и 5. закона о штампи, а то је тачка за политички лист.

Предс.: Па књижица, која је политички спис

Опт.: Не, г. предс., друго је лист, а друго је књижица. У осталом свака штампана ствар пре него што се почне растуривати, долази пред полицијску власт; ако од полицијске власти не дође за 24 часа никакав одговор, то се ствар сматра као дозвољена и сме се растуривати.

Кад је, господо, ова књижица била наштампана, однета је полицији три примерка и ниједан није растуран, и кад је у току од 24 часа књижицу забранила, она је њу однела и с њом ништа није било.

Сад, кад је полиција ту књигу забранила, она тужи мене као издавача и писца те књижице на основи тачке 5. закона о штампи.

Ту забрану је одобрио првостепени суд, али поништио касациони суд. Када је касациони суд поништио ту забрану, онда је управа града Београда донела друго решење, у којем ни мало не помињући оно прво решење на другом основу тражи забрану.

Првостепени суд је одобрио ту забрану, а касациони суд је опет поништио. Онда је управник града Београда мене позвао у управу и предао ми све књижице. То је било у канцеларији јавно, и ту су били сви колеге новинари, који су ради сведочанства били позвати. Ја сам знао на каквој нози стојим са полицијом, те сам стога нарочито питао госп. Трпезића, да се не вара, да ли је забрана заиста скинута? Он ми је одговорио, да није он дете.

Ја сам га на то замолио да стави наредбу писмено, а ја ћу онда потписати да сам књижице примио. Тако је и било. После сам послао дечка и он их је донео кући.

Те су књижице после тога продаване сасвим слободно, док ме после неког времена полиција није тужила и траже сада да будем кажњен по закону о штампи, што сам се огрешио о тачку 4. и 5. закона о штампи.

Ја сам тражио онај акт, а управа ми одговорила, да је погрешно издала књижице.

Ја сам тада молио акт да прекопирам, и на основу тога одложен је претрес.

У суштини се ствар састоји у томе, да су мени враћене те књижице, али да је то погрешно било. Ко је погрешио, или Трпезић или управник, ја не знам. Па добро нека је погрешно, па откуд онда ја одговарам?

Управа међу тим нити ме је позвала да ми можда каже, да је погрешно дигла забрану, нити ми је рекла, да не смем књижицу продавати.

Сад ја не знам, како је то! Ја ту тужбу у опће не разумем, сад је књижица сад опет политички лист. Ето, господо, тако стоји ствар, па ако има какве кривице, а ви судите.

III. Факт, рад кога се тужи, јесте увреда коју је нанео Арси Милинковићу, рачуновођу главне контроле.

У броју „Новог Одјека“ од 11. марта 1899. год. у чланку „Зар и то сме да буде“ има и ово: „Један рачуноиспитач главне контроле поднео је тужбу г. Стефановићу, као председнику главне контроле против једног млађег чиновника главне контроле, што га је овај јавно назвао лоповом“; — „Тужени је, веле, признао, да је доиста тужиоца назвао лоповом, но то му је име дао с тога, што не зна, како се друкчије зову они, који по службеној дужности приме какву ствар па је утаје.“ — „За доказ он је поднео на увиђај неколико службених докумената, по којима је тужилац примао марке, па их утајао“ — нанео јавну увреду и клевету у смотрењу званичне дужности г. Арси Милинковићу, рачуноиспитачу главне контроле. Дело ово кажњиво је по §. 104. II. одељка казненог закона.

Оптужени вели, да се за ово бранио већ код првостепеног суда и остаје при оном.

Један од гг. судија прочитао је сва акта истраживања, које је започео првостепени суд за варош Београд, а које се сад продужује код преког суда.

Испит сведока.

Никола Радојкић, чиновник главне контроле, на питање председника каза:

Светозар Стојић причао је свима чиновницима, да је назвао г. Арсу лоповом, а овај да га је тужио председнику, али, вели, да се он не боји, пошто има доказа у рукама, да је он заиста лопов.

Сведок Драгољуб Јоцић, чиновник главне контроле, вели, да је био неки разговор о крађи г. Арсе, и тада је нешто причао г. Светозар Стојић.

Сведок Тодор Митровић, чиновник главне контроле тврди, што и предњи сведоци, и чуо је, вели, да је Стојић причао, да је г. Арса неке марке упропастио.

Сведоци Петар Перуничић, Светозар Цветковић, а и остали сведоци сведоче, да је истинита одбрана оптуженог Протића, да је против Милинковића истинита изнета вест, да је лопов.

Приватни тужилац остаје при тужби, додајући, да су сведоци утврдили, да је он оно лице, које „Нови Одјек“ нападе у белешци „Зар и то сме да буде“.

Интересантно је било после испита сведока. Председник пита Арсу, шта има да примети на исказе сведока, а он рече, да се сви слажу у томе, да је он тај, о коме се у канцеларији говорило т. ј. да је лопов.

На то запита председник оптуженога, шта он има да примети.

Опт. Ја немам ништа да кажем. Кад му образ подноси да каже, да сведоци сви веле, да је он тај, о коме су говорили да је лопов. — Још имам то да додам, по Божјој и људској правди, требали би нас двоје овде пред судом да променемо место, ја да стојим тамо где г. Арса а г. Арса овде, где ја стојим (смех у публици).

IV. Дело увреде трговачке банке. —

У 49. броју „Новог Одјека“ од 16. марта о. г. изашао је чланак под насловом „Одборници и предузимачи“, ради кога га је трг. банка тужила.

Опт. Колико се мени чини, та је ствар свршена са тр. банком.

Пред. Не знам, ми нисмо никакву одлуку добили. —

Оптужени нешто примећује; бранилац његов госп. Мостић примећује му, да ако је ствар збиља свршена, да ће он то споменути у одбрани и изнидети.

Ту се догодила једна доста занимљива сцена.

Опт. је молио, да се прочита некаква одлука касационог суда, што предс. није хтео да дозволи.

Г. Мостић адв. опт. затражи такођер ту одлуку, на што пред. рече, да је не ће читати, јер нема смисла, пошто је преки суд дело и онако несвршено добио, те је почео спочетка, са оптужбом.

Мостић остаје при том, да чује ту одлуку.

Предс. вели, да је не ће читати (почиње да се љути).

Мостић: Па ви мени онда не дате да будем бранилац оптуженоме.

Пред.: Дајем вам, само не знате, шта вам је дужност.

Мостић хоће да говори, на што му председник рече, да ћути, или ће га дати избацити напоље, као човека, који не ће да разуме, шта му се каже. Мостић је на то ућутао и сео.

Тужен ради чланка, „Да ли се увиђа то“ који је изашао у броју 20. 1899. год. и ради чланка „Спорне жељезнице“ који је изишао 26. априла у оба чланка изопачавајући истину излаже владу мрзости и презрењу. — У истој тачки тужен је и ради чланка о зајму у „Одјековим листићима“. Стојан се брани тиме, да то нису измишљене ствари, већ да су то гласови, који су тада у народу кружили и који су морали сваког Србина родољуба узнемирити; влада пак требала је те гласове умирити; влада пак требала је те гласове да побије — Он дакле не може бити одговоран по §. 13. кривичног закона.

Што се тиче кредита Србије, о коме се говори у чланку „да ли се увиђа“ то вели, да је такође истину говорио, јер нико не може порицати, да је кредит земље за последње 2 године врло ослабио. — Најбољи је доказ, то, што држава при последњем зајму није могла да нађе кредита на страни, већ се морала да обрати на нашу народну банку. Иста јој је пружила зајам, али под условима, под којим ни једна држава у Европи није зајам дигла — интабулирала се наиме на држ. жељезнице.

VI. Увреда првостепеног суда за варош Београд.

Тој је основ једна жалба Протићева, која је управљена на касациони суд. —

Протић се брани тиме, да је у тој жалби само истину говорио.

Што је у 95. броју „Новог Одјека“ од 11. маја 1899. год. у чланку „Господин Ристића изјава“, нанео увреду министру председнику г. дру Владану Ђорђевићу овим инкриминисаним изразима:

„да један др. Владан води и вара Ристића више од године дана“;

„Ристић је помагао, да кабинет г. др. Владана Ђорђевића изведе све оне реакционе мере, против којих као да кука и он сам, као што је факт, да кабинет др. Владана Ђорђевића не би могао без те Ристићеве и либералне помоћи ништа од тога учинити.“

Дело ово кажњиво је по §. 104. I. одељку казн. закона.

Протић вели, ту нема никакве кривице, јер и Ристић и Владан су личности политичке и слободно их је критиковати. У осталом кад се оптужена места у свези са осталим прочитају, добијају сасвим други значај и израз.

Што је у 98. броју „Нови Одјек“ од 14. маја 1899. год. у чланку „Руси о нашим либералима“ нанео клевету г. Јовану Ристићу, бившем краљевском намеснику овим изразима:

„Али је Ристић користећи се упликом код нове владе, несумњиво све своје старање употребио, да се онемогући либералима, који су га се одрекли, организација партије, у тој цељи он је пре свега отпочео интригу противу покретања новог листа, како је желео Рибарац. Интрига је успела, и данас либерали немајући могућности да путем штампе дају изразе својим погледима, потпуно су уништени.

Дело ово кажњиво је по §. 210. казн. закона.

Да је оптужени Протић учинилац овог дела. стоји противу њега као доказ његово признање; §. 225. казн. зак. (в. одвојена акта бр. 14.613).

Протић се брани тиме, да је био тај превод из „Гражданина“, те ако има увреде, ту је увреду казао Ристићу „Гражданин“, руски лист, те да код руских судова треба да тражи задовољење.

X. Тужен је за дело изношења судбене преписке. —

У 4. броју „Н. Одјека“ у чланку адвоката Илића „Зашто сам кажњен са 1000 динара од дисциплинског суда“ изнео је службену преписку из кривице истог адвок. Илића, а није зато тражио дозволу.

Протић се брани тиме, да су акта била свршена, те он држи по закону да је имао право да их саопшти и да то није судска службена преписка.

Седница је закључена у 11 сах. и 43 мин. и заказана друга седница за три часа после подне.

*

Седница преког суда после подне почела је у ½4 часа.

Предс.: Пошто сведоци по кривици браће Стефановића још нису дошли, то се исти претрес одлаже за сутрашњу седницу, а данас ћемо да преслушамо једног сведока, по кривици Ђоке Новаковића. (Жандар. капетану) Доведите Ђоку Новаковића.

Жан. капетан: Само њега?

Предс.: Само њега.

Жан. капетан доведе оптуженога и овај стаје пред судски сто.

Предс.: Нека дође сведок Божидар Петровић.

— Ти си Божидар Петровић?

— Јесам.

— Шта си?

— Наредник.

— Колико година?

— 36 год.

— Јеси ли осуђиван?

— Нисам.

— Јеси ли се виђао са госп. Ђоком?

— Јесам, видели смо се три пута.

— Јел ти што говорио? Ако ти је говорио, кажи нам шта је било?

Наредник прича, како је једног дана са још једним наредником седео пред каваном, како је један грађанин дошао и замолио, да сме сести за њихов сто. За тим је почео шкрипати зубима и питати: да ли је вера. Нашто мој друг Милош пружи руку и рече да јесте. На то он поче, како оном земљом управљају људи, који не треба да владају. Како треба претерати краља Милана преко Саве, а са Александром ћемо, вели, лако.

Тада је био у напитом стању. Други пут кад га видех, беше опет напит. Питао ме, где ми је друг и зашто оклевамо ми. Имамо, рече, оружја, муниције и војске, и само чекамо док не дође Пашић. Трећи пут кад га је видео, није био пијан, и опет га је питао, зашто не ступи у њихово друштво. Оптужени вели, да је то само шпекулација, како би постигли какав виши чин, јер су видели, да је овај бандит, који га је зимус лажно тужио био за увреду Величанства, набрзо аванзован. У осталом, примећује оптужени: Ко је би тајно друштво мени поверило своје планове, кад се за мене зна да сам одан пороку пића.

Председник је закључио седницу у 4 сата, са примедбом, да ће се сутра извијати кривица браће Стефановића из Грлишта, а затим Ранка Тајсића и Антонија Урошевића, који на позив преког суда нису дошли.

*

Београд, у недељу 5. септембра.

Почетак у 8½ часова.

Оптужени улазе и заузимају своја места. Таушановића нема; мора да је болестан.

Пре него што се прешло на извијење, устаје адвокат Стеван Добријевић и моли председника, да и њега забележи као браниоца Димићева, јер га је породица Димићева за то замолила.

По том је чињен извијај у кривици Јована и Милана Стефановића. — Један је трговац а други ратар, оба су из Грлишта, али нису браћа у опће никакав род.

Оптужба противу њих подигнута је на темељу исказа неколицине сведока, који тврде, да су Стефановићи имали у Зајечару састанак са Пашићем и да им је на неколико дана пред атентат рекао, да поздраве пријатеље, нека се не боје, а од њих је тражио, да сваки члан странке приложи неки мали новчани прилог, која ће им сума требати за наступајуће време и извесне циљеве, али о овом да ником не говоре. Оптужени су, вративши се са састанка сазвали збор и почели да купе паре и то од сваког по 3½ гроша. И што су рекли: Ако Милан сад није убијен, биће други пут. Оба оптуженика поричу, да су били на састанку, а поричу, да су оне речи рекли.

Сведоци: Милан Вељковић, Жика Ивковић, Никодије Маринковић, Стеван Живковић, Никола и Иван Јовић, који су по тој ствари испитани, терете оптужене.

По том је отпочет извијај по кривици Антонија Урошевића.

Оптужени није присутан. На позив преког суда није хтео да дође.

Председник даје Кузмановићу судији, да прочита оптужбу. У њој се наводе тачке, које Антонија терете и то: 1.) Што Кнежевић, који је дело признао, тврди, да га је исти Антоније Урошевић у Букурешту са оним непознатим лицем наговарао, да изврши атентат. Ђ. Кнежевић је Антонију однео од покојног Анђелића писмо. Антоније га је упутио, да у српском конзулату у Букурешту визира пасош, да се на њега не би посумњало. Антоније га је научио, да пред полазак остане 1 сат код њега у служби, како би се послугом маркирало Кнежевићево бављење у Букурешту. 2.) Признање Антонијево, да се са Кнежевићем састајао, али под изговором, да је овај хтео да ступи код њега у службу, а он га није примио.

По том је Таса Кузмановић прешао на читање истраге, која је поведена против Антонија Урошевића у Букурешту. Истрагу је водио судија Маркус, као тумач је служио чиновник један из посланства. У протоколу саслушања од 21. јула 1899. год. каже се, да је Антоније Урошевић видећи фотографију Кнежевићеву рекао, да му је то лице познато, јер да је отприлике пре 6 недеља било код њега и тражило службе. Исто лице му је давало и једну цедуљу да прочита, но он је није читао, већ га је на кратко одбио, пошто код њега није било празна места. Даље вели, да није 8. јула од Анђелића никаква писма добио За тим вели, да је Ђ. Кнежевић дошао к њему сам самцит, а не како истражни судија вели, са једним господином. Исто тако пориче, да му је дао адресу посланства. Он је дошао, вели, к мени са цедуљицом из посланства, али ја цедуљу нисам читао.

По том је истражни судија Маркус (Румун), испитао и два Србина служитеља код Антонија Урошевића и то Петра Јовановића и Јеврема Васића, али ови му не знадоше ништа рећи. Шта више, њима је и лик Кнежевићев на фотографији непознат.

*

Претрес о кривици Ранка Тајсића

Тужба против Тајсића је подигнута, што је саучесник завере. Као доказ служи: 1.) Што окривљени Крезовић, који кривицу признаје, вели, да га је послао Ранко Тајсић са писмом Аци Станојевићу и са поруком Петра Карађорђевића, радикалним првацима, да буду спремни и да ће им они помоћи са упадом Црногораца у Србију.

2.) Што сведочи Петар Поповић-Липовац под заклетством, да је њему Ранко на Цетињу о династији Обреновића говорио са најпогрднијим речима. За тим вели, да Ранко често са Цетиња одлази на границу Србије, где се са друговима на договор састаје.

3.) Што Милан Вукашиновић, пешадијски поручник сведочи, да му је Ранко Тајсић на Цетињу рекао, да ће краљ Милан бити убијен, кад се буде враћао из града, дакле, баш на оном месту, на којем је атентат извршен.

4.) Што је Ранко осуђен ради велеиздаје на 3 године затвора.

5.) Што је првостепеним судом у Чачку осуђен 1898. год. за политичко злочинство на 20 год. робије. Ранко није пресуде сачекао, већ је 20. новембра 1897. год. побегао из Србије.

По том се прешло на испитивање сведока о кривици Ранковој.

Имаде их свега тројица и то: Петар Поповић-Липовац, Милан Вукашиновић и Светислав Милојевић.

Сведок Петар Поповић Липовац није ту, но се чита његов исказ пред иследном влашћу, на који је заклетву положио. Сведок је стар 47. год., ожењен, има једно дете, био је капетан и шеф жандармерије, а пре тога био је у тајној служби књаза Николе и Данила. Као таквом, вели, врло добро му је познато у каквим интимним односајима стоји Ранко Тајсић са књазом Николом и његовим синовима. Дворска кола му стоје на расположењу, па чак му је књаз Никола дао и личну стражу. Што се тиче занимања Ранкова, он је помоћник књажев у суду, где ужива више угледа, него ма који други судија.

Ранко му је једном приликом рекао, да ће у Србији доћи на владу радикали, којих има 3 дела, да се Обреновићеву дому спрема погибија и да ће књаз Никола метнути Душанову круну на главу.

Ранко му је такођер више пута приповедао, како књаз Никола има доста лира и рубља, са којима ће уништити династију Обреновића.

Једном речи, Ранко је агент кнеза Николе и има своје агенте по Србији, од којих знаде за професора Павла Поповића и за Др. Ђуру Кустудића, за кога сведок не зна, где се сада бави.

Сведок је отишао са Цетиња 5. фебруара 1899. г. преко Рима и Атине у Цариград. Ту је визирао пасош. Ту се састао са Бакићем, црногорским заступником у Цариграду, који га је наговарао, да не иде у Румунију, као што је наумио био већ у Србију, где ће се за кратко време нешто догодити и рекао му: Дошло је време! Или ми или они! Ту је мислио на црногорски дом и на дом Обреновића.

Поред свег наваљивања Бакићева, сведок је ипак отишао у Влашку, у Букурешт. Сведок је заклет.

Предс.: Нека дође сведок Милан Вукашиновић.

— Јесте ли ви Милан Вукашиновић?

— Јесам.

— Одакле родом?

— Из Крагујевца.

— Колико година имате?

— 27 год.

— Познајете ли ви Ранка Тајсића?

— Познајем.

— Да нисте у каквом пријатељству с њиме?

— Нисам.

— Ви сте били неко време у Црној Гори?

— Јесам. Прошле год. од половин октобра, па до почетка фебруара о. г.

Ја сам отишао да ступим у војску. Пријавио сам се Ранку и одмах су ми дали издржање. На питање председниково шта је био у Србији, одговара инжињерски поручник; дао је, вели, био оставку, оставка му није била уважена и он је отишао. За узрок што је дао оставку навађа, што је пао био на испиту.

По том сведок наставља своје причање. Био је вели, већ месец дана на Цетињу и често се разговарао са Ранком, али никада нису разговарали о политичким приликама. Доцније се почеше и о политици разговарати. Митар Ђуровић, правник из Београда и Милош Шаулић такођер правник, рекли су, да би требало убити краља Милана, и ми смо, веле, припремни. Од двора па до Топчидера нисмо могли да нађемо згодно место, где да се убије и на послетку смо закључили на изласку из града код „Српског краља“.

Председник га пита, да ли је то Шаулић или Ђуровић рекао, на што сведок одговара „онај први“.

На питање председниково, шта је рекао Ранко, одговара: „Краљ Милан се утврдио у Србији и њега треба само да убијемо и ништа више“. То могу, вели сведок, да рекцем да сам из његових уста чуо

Даље имам, наставља сведок, то да рекнем, да кад сам био примљен у аудијенцију код кнеза Николе, да је то било 17. децембра прошле год. да питам да ли ћу бити примљен у војску или не, да ми је Ранко рекао, да говорим против Њ. В. краља Милана, па ћу добро проћи.

Кад сам дошао у двор, нађем Ранка онде. Он ме пријави. Уђем и отпочнем разговор са књазом. У половини разговора уђе Ранко не пријавивши се. Књаз ме је питао, зашто сам из Србије отишао, на што сам му одговорио, што сам пао на испиту.

Књаз Никола је на то рекао Ранку: Госп. Ранко, твоји Шумадинци су тесногруди, кад из тако малих разлога отаџбину своју остављају.

Но нисам дуго остао, јер једног дана ми рече Ранко, да официра и жандарма не може да трпи, као човека, те рече, поштујем, али као официра не могу да те видим; гледај дакле да се што пре уклониш.

Председник пита сведока, зашто му је Ранко световао да се уклони и то чим пре?

Сведок одговара, да не зна, само је рекао да се уклони што пре. Но чини ми се, да има ипак један узрок, а тај ће бити, они гласови, који су се по Цетињу почели проносити, да сам ја нарочито послан, да ишчупам од Ранка његове тајне, али ја овде велим, да нисам нарочито послан.

Кад сам пошао за Петроград, говорио је Ранко против краља Милана, али не против Њ. В. краља Александра.

Предс.: Имате ли још шта да кажете?

Сведок: Немам. Само то имам још да споменем, да кад сам се из Петрограда вратио, а то је било 16. фебруара т. г. да сам примљен у аудијенцију од Њ. В. краља Милана, и том приликом ме је питао, где сам био и шта сам радио. Ја сам му све испричао и том приликом говорио ово:

Питало ме Њ. В. краљ Милан, шта Ранко мисли, на што сам одговорио, да је ваш личан противник, и говорило се на Цетињу да ћете бити убијени.

Дан и време нисам знао, само сам знао место, ту око града код вароши. То је било 18. фебр. Кад се атентат догодио, тада сам од истражне власти одмах позван

Предс.: Јели вам познато, да је Ранко добио какву депешу?

Сведок: Јесте; добио је депешу од др. Владе Ђорђевића из Херцег-новога у којој му јавља, да долази из Његуша. И тада је Ранко Тајсић отишао онамо са Јашом Ненадовићем, тамошњим поручником, који врло често одлази у двор. Овај Јаша Ненадовић је родом из Ваљева.

Предс.: Можете ли се заклети на ово што сте рекли?

Сведок: Могу.

Предс.: Шта тражите у име дангубе?

Сведок: Не тражим ништа.

Атентатор је устао са столице и одрешито моли председника за реч, а затим енергично за сведока вели: Он лаже г. председниче, откуд је могао он знати где ће се атентат извршити. На то вели да није истина да се то на Цетињу говорило. Узвикује: Како ће сведочити сироти ратари кад један официр овако лаже!

Предс.: га пита, откуд он зна, шта се на Цетињу пролетос догађало. Атентатор љутито говори, да није истина.

Предс. му вели, да ћути, ил ће га дати затворити.

Кад овај на поновну, опомену предс. још непрестано говори, обрати се предс. капетану жандармеријском са налогом, да га одведе и затвори.

Предс.: Нека дође сведок Светислав Милојевић. Исти је 34 год. стар, досада кажњен за увреду части.

Пре него што је сведок почео свој исказ, рече, да имаде тајних ствари о двору и књазу црногорском, те да мисли да то није за јавност.

Предс. га је неколико пута питао, да ли је то тако озбиљне природе, на што је овај увек одговарао да јесте и да би то најволео рећи у тајној седници.

Предс.: рече, да ће, ако мисли, да су то збиља такве тајне, доцније одредити тајну седницу а за сада нека у свом исказу то обиђе колико може.

Настојао сам, вели, да се за сада из Србије уклоним, па да се вратим, када прилике буду повољне. То сам рекао Сави Матићу и он ме упутио да се јавим Стевану Павичевићу. Ја сам отишао из Крагујевца у Београд. Из Београда пређем у Панчево, и затим се упутим у Загреб. У Загребу се јавим Таушановићу. Рекох му, да путујем у Црну Гору, али да сам врло оскудан. Он ми даде нешто за пут и ја се кренух у Фијуму. Ту се јавим Пеки Милошевићу, и овај ми даде карту посетницу, коју сам требао предати Пашићу. Одем у Абацију, где се Пашић тада бавио и предам му Пекину карту. Он ме је питао тада о Чебинчевој афери и шта ради Таушановић у Загребу. На питање његово куда ћу, одговорим, да мислим у Црну Гору, на што ми он рече, да што пре одем и да поздравим „оне“, махну руком, вели, и насмеши се.

У хотелу „Лојду“ сам био са Пеком, а одатле сам отишао на брод, где сам легао да спавам. После два дана стигао сам у Црну Гору и после неког времена стигох на Цетиње. Одох у механу. Рекоше ми, да се јавим Гардашевићу, управнику вароши. Кад дођох пред њега, ја се уплашим, а он ми рече: Немој се плашити, господар зна да си стигао, добро ће ти бити. На то дође перјаник и позове ме у двор, где књазу све испричам. Кад ме је упитао, куда ћу, рекох идем у Подгорицу код Стевана Рукавчевића. На то ће књаз „А зар код оног Шумадинца е па нека ти је сретно!“ Дуго време седео сам у Подгорици. Тек доцније поче Стеван да прича о политичким стварима. Причао ми је о Петру (Карађорђевићу) и књазу Николи, како су војводе Марко Миљанов и Јова Мартиновић, и остали главари спремни да са Кучком нахијом провале у Србију и да Петар само није такав, те гледи да са што мање крви уђе у Србију био би већ онде.

Предс. га пита, јесу ли то те тајне, које има да каже о црногорском двору.

Сведок: Одговори, да није, и да те ствари како он мисли, не смеју да се изнесу на јавност, јер се тичу владаоца црногорског. И да је непријатељски расположен према данашњем стању и према некој високој особи у Србији.

Код Стевана сам седео 4 месеца немајући никаква занимања, па стога помислих, дај да тражим посла; да и ја нешто радим.

После неког времена рече ми Стеван, ако баш хоћеш да радиш, има и за тебе посао. Ићи ћеш у Загреб и тамо ћеш се састати са Жиком Балубџићем; и тако ја дођох у Загреб.

Ту се нађем, као што ми је Стеван рекао са Жиком Балубџићем. Он је становао у Гундулићевој улици. После неколико дана рече он мени, како ради на брошури „Народ и Обреновићи“; како му је то наложено од Петра, и како треба настојати, да се та брошура растури. Питао ме је, да ли би се могло преко неких људи да растури по Србији. У то време долазио је к њему и неки Љубомир из Књажевца, који је саучесник Балубџићев и који га потпомаже у растуривању брошира.

Ја сам мислио одмах све то нашој влади да доставим, али ми је требало доказа, које би могао поднети. Наскоро ми се пружи прилика. Брошира се радила наиме код Мате Јовановића у Београду, а коректура и ревизија у Загребу.

Ја пошљем жену у Београд код Мате Јовановића, те кад сам чуо, да је књига готова, напишем јој писмо, у коме јој јављам, да све достави управнику Београда. Па несрећу доби Мата писмо у руке, склони књиге и написа Балубџићу све шта је у ствари. И тако ја после неког времена добих из Женеве писмо, у коме нам Балубџић пребацује, што му је био неве-

ран, како је он књазу дао реч, како је он лично одговоран, како ће он те брошире преко својих личности растурити по Србији и т. д.

После смо се опет измирили.

Почеше се после неког времена проносити гласови, да ће у Србији бити промене у корист радикала. Балубџић рече, да ће се брошире ипак растурити. У то добисмо глас, да је промена настала, али не у корист радикала.

Тада се састане у редакцији Србобранској Сава Вујић из Ниша Грујић са Таушановићем. Отишли смо сви заједно у гостионицу к Шнајдеру. Кад Балубџић изађе, запитах га шта вели, а он рече противни су, што ће брошире да се растуре и да су побегли из Београда.

Што се тиче људи, који су се бавили растуривањем брошира у Србији, наћи ћете њихова имена записана на оној хартији, што сам суду предао.

Др. туж. устаје и тражи, да се држи тајна седница, те да чује, шта сведок има да каже.

Пред. пита сведока, да ли је то што има да каже код исследног судије, на што овај одговара да није.

Пред.: Зар не можеш овде пред свима рећи?

Сведок.: Не могу.

Пред. се саветује са оба судије.

Пред. Пошто сведок вели, да не може неке ствари јавно да каже, претварам јавну седницу у тајну и замоли публику, да се удали.

Тајна седница је свршена за пет минута.

Седница свршена у 11 часова. Друга седница закључена за сутра у 7 часова.

О атентату против раскраља Милана.

У Београду су пренераженi. Поступак и искази при преком суђењу изазвали су сву без разлике штампу у Европи против данашњих власника у Србији. Особито је пренеразило српске власнике писање аустријске и руске штампе, а поглавито оне аустријске штампе, која је до сад с благословом пратила Миланов рад. Сад одједанпут и она сложно с осталом штампом оштро осуђује оно, што ради преки суд. Пренераженост је велика и власници од чуда које их је снашло не знају шта да отпочну.

*

О „самоубиству“ Ж. Анђелића. Београдски дописник московског »Курира« пише о тајанственој смрти Живка Анђелића и наводи, да је чуо речи Живкове од онога пред ким је сам Живко изговорио. Те су речи: »Мене су у последње време почели ужасно мучити; да неће да ме убију? Ја не бих могао ни доживити суђења, јер власт има довољно основа, да ме не пропусти на суд.« Још је забележио »Курир« исказ сродника Анђелићевих, да у писмима, што их је тобож Анђелић пред смрт крвљу писао својим сродницима, не могу да познају црте рукописа Живкова.

Нови Сад, 6. септембра.

Утисак београдског преког суда. У криминалној историји није забележен сличан догађај, какав се данас одиграва пред преким судом у Београду. На изјаву једног пробисвета, једног лупежа, за кога званично није утврђено ни како се зове ни одакле је, а који је произвољно себе окрстио Крезовићем, стављају се пред преки суд највиђенији људи, опробане српске патријоте. И не само то, него се тако рећи пред преки суд повлачи и један владајући кнез, кнез Никола црногорски, са двема моћним државама Русијом и Турском, о Карађорђевићу и да неговоримо, јер је лупеж Крезовић исказао, да је кнез Никола обећао Ранку Тајсићу неколико хиљада људи, да са радикалима изведе преврат у корист Карађорђевића, а да је то одобрила Русија и Турска.

Веће бруке од ове није свет видео! И председник преког суда, који је на онако прост начин забранио стављање питања на лажисведоке (на истоку познати под именом: јолан исахити!), у место да исказ онога зликовца Крезовића уништи једним јединим питањем: где и кад је он говорио са Петром Карађорђевићем, кад је поторна ствар, да овај не жив на Цетињу већ у Женеви, не само да то не чини, него допушта да се овај нитков по судници размеће невиним људима прети, једном речи да се више истиче него сам државни тужиоц. Доиста одвратна слика једног модерног суда.

Кад се онако са оптуженима поступа, као што се са овима у истражном затвору бандитски поступало, кад сам председник суда не иде за тим, да се истражи материјална истина; кад се оптуженима и њиховим браниоцима забрањује утицати на ток расправе и питања на сведоке стављати, онда је »Marius« имао потпуно право кад је рекао у свом чланку: прво потуците невине жртве па им онда судите, јер Европа после оваке расправе није ни мало радознала на пресуду таког суда, која ће се изрећи по Милановој заповести а не по правди и правици.

*

Свештенички збор архидијецезе карловачке. У »С. Сиону« је изашао позив, где протопрезвитери архидијецезе карловачке, »са дозволом Њ. Светости« сазивају за 6. (18.) октобар о. г. у Митровици архидијецезални свештенички збор.

Пословни ред ће бити: 1. Призивање св. Духа. 2. Отварање збора. 3. Конституисање збора. 4. Доношење закључака о оснивању »Архидијецезалнога православнога српскога свештеничкога конвикта« и претрес правила за исти конвикт. 5. Избор привременог Патроната конвиктскога. 6. Претрес питања о епархијском свештеничком удружењу у Архидијецези Карловачкој. 7. **Претрес питања о избору свештеничких посланика на народно-црквени сабор.** 8. Претрес предлога, који се бар 24 сахата пре отварања збора поднесу окружном протопрезвитеру Митровачком. 9. Затварање збора.

— Нами се чини, »да оно са дозволом Њ. Светости,« треба да значи: »по жељи и налогу Њ. Светости.« — Но главна је ствар овде у томе, што Георгије не мирује, већ хоће промену изборнога реда, за наш народно-црквени сабор, како би од сад свештеничке посланике бирали свештеници сами између себе и оцепили се од народа.

Ово је питање избило на видело још у мају тек. год. при свештеничкој исповести карловачког протопопијата, а било је о њему речи и при свештеничкој исповести других протопопијата у архидијецези.

Сви су наши независни листови устали и осудили намеру, да се мења изборни ред и означили то као насртај на нашу автономију. Само је »Браник« ћутао. Од једног броја до другог тешкао је своје читаоце, да ће проговорити, а кад га је вршачко »Српство« изазвало, да каже шта мисли јасно и отворено, он рече: да о томе није писао за то, »што једна ласта не чини пролећа,« и што је држао, »да се на тај покрет не треба осврнати.«

Ево од отих »Браникових« »ласта« хоће неке да постану црни гавранови, који хоће да кљују очи нашој автономији.

Ми се надамо, да они, који се издају за »пријатеље автономије« неће својим ћутањем помагати и даље смерове Георгијеве, а надамо се и од свештенства, да оно своју цркву и школу и фондове неће одстрањивати од народа. Народ је увек теже застрашити и превртути но једног човека. Шта ће бити после »дисциплинарних правила« од слободе свештеника? Зар да бирају по налогу? — Ми очекујемо од нашег свештенства, да ће оно одбити атентат на нашу автономију, јер кад буде спутана автономија, онда је одзвонило и свештенству и оно ће бити робље људи, као што беху Герман и Георгије. — Толико за први мах.

*

Проширење Црне Горе. Ово питање хтедоше у почетку да омаловаже и доказиваху, како о том није било говора у Цариграду између кнеза Николе и турског султана. Али сад се ево све више пише о том, и бечки дописник „Тајмса“ расправља то питање на дугачко, а тако и бечка „Н. сл. Преса“, полузванични лист министра спољних послова пише уводне чланке и тврди, да се то проширење не би могло извести, а да се не изазове на Балкану јак пожар, који би морале велике европске силе да гасе. Вероватно им је, да је кнез Никола на своју руку изнео предлог о балканском савезу, а не могу да верују, да је то учинио са знањем и пристанком Русије. Било како било, ово се питање све више истиче на дневни ред, а истичу га баш они, који су својим држањем показали да беже од њега. То пружа вероватности, да оно сазрева и да ће ускоро доћи до решавања.

Вести из места и са стране.

Архијерејска литургија. Његово Високопреосвештенство г. Митрофан, епископ бачки, у случају лепога времена, 8. (20.) септембра, на празник Рождества Богородице богослужиће у салашкој цркви ченејској.

Загонетно убиство. У прошлом броју описали смо убиство Ане Хрузе, која је тако рећи преклана нађена, сад нам остаје још да напоменемо, да је порота једногласно изрекла да је Чивутин Хилзнер убица Ане и овај је осуђен на вешала. Државни тужилац је опширно и исцрпно разлагао тачку по тачку оптужбе и рекао, да је глас народа овога пута доиста погодио правога убицу. Износи, како су сви сведоци, које Хилзнер наведе, сведочили баш против њега самога. За пепељасте чакшире, да је помоћу вештака и стручњака доказано, да носе на себи мрље човечије крви. Хилзнер је држао ове чакшире скривено под својим хаљинама и другим стварима у старој синагоги у Мезерићу. Држ. тужилац нагласио је при том, како стара синагога не може служити као храм за молитву, већ као комора за сваштарије. Заступник породице убијене Ане. др. Бакса навео је, како је покојна Ана била пример узорне девојке, како није имала непријатеља, није имала ни љубавника који би јој се зар светио. И Хилзнер није ишао за њеном љубавницом шта је онда узрок, да је девојку преклао? Она ће хтети то да зна, па и тражиће да зна. Овај леш преклане Ане казује, за што је она убијена. Казује целом свету! Леш тај вапије, зашто хришћанске девице умирати морају. Др. Бокса продужује, како се не ће упуштати у доказивање. Та околност да је покојница првом замком притегнута била, као што стручњаци тврде, јасно сведочи, за што је ово убуство извршено. Убицима није стало било да њу убију, њима је до другог нечег стало било. Ана је све морала претрпети, ова сирота Хришћанска девица, када људи другог закона исукаше нож на њу, осетила руке убице! Ана Хруза, је хришћанска мученица. Стојимо пред свршеним делом, које се не да више избрисати. За што Хилзнер пориче, да је у оно судбоносно време ишао са још једном Чивутињом? Па шта лежи у томе, када је све и ишао са једним Чивутином? Кад би Хилзнер хтео рећи, с ким је ишао, да није био то који од чивутских шахтера, ужасна тајна била би обелодањена и ми би знали са каквим људима живимо. У телу Анином није нађено крви. А ни један прост убица не тражи да се сачува крв његове жртве. Убиство ово није пре било одређено, тек онда дођоше Чивути, кад им је Хилзнер јавио, да се једна хришћанска девица може ухватити и преклати. И ако је Хилзнер тврдоглаво порицао убиство, ипак је једногласно осуђен на смрт, на вешала. У народу је за време расправе владало силно огорчење и узрујаност. Жандамерија је била јако појачана, те је чак и приватне куће посела била. Компанија војника није смела напуштати касарну. Народ се у неколико умирио изреченом пресудом.

Долијали. Пишу нам из Модоша: Од каквог су делотворног утицаја бројни „Заставе“ од петка, пустимо нека сама факта говоре. Јоца Чолић, из Чавоша код Модоша, богат и имућан земљоделац, читајући о баванишким филоксерама у погледу давања новаца на жито унапред, докучи, да тај исти занат тера и модошки Чивутин Маркус Лустајн и још неки Винтер и Кантон. Осведочивши се о истинитости тога, наш ти Јоца стрпа 400 фор. у џеп, да се на невољи нађу — па без да је иком шта казао — отиде управо у Пешту. После 4 дана дође натраг, а за њим истражни судац те наређиваше, да се сви оштећени позову те да свој пазар са Чивутином докажу. До сад се њих 72 пријавило а после 14 дана доћи ће опет истрага, да настави свој рад. Кантон се нашао у побраном грожђу, те пошу тумара и нуди људима новац натраг, дочим се Маркус још кочопери, ну ја мислим пресешће му као и онима у Баваништу. Теби пак Јоцо брате, нека је хвала у име сиротиње, што ниси пожалио труда ни трошка. Како се буде ствар развијала, јавићу вам у своје време.

Из статистике. По гласу статистике износи војничка снага у Аустро-Угарској 891.054 момака. Од ових је 430.642 Словена, и то Чеха и Словака 174.268, Пољака 75.672, Хрвата и Срба 74.514, Рушњака 74.675, Словенаца 27.513. Немаца имаде у војсци 227.230, Мађара 122.224, Румуна 47.276, Талијана 13.669. Словени дакле у Аустро-Угарској дају више пореза у крви од Немаца и Мађара заједно. А кад се к њима приброје Румуни и Талијани, онда куд и камо више.

Прорачун Француске за 1900. г. Примање износи 3,523.133.019 франака, издавање 3,622.616.019 франака. Издавање је за 45 мил. франака веће него у год. 1899. За војно министарство и министарство морнарице одређено је 36 мил. франака више, овај издатак је одређен у корист алжирске војске, због Фашоде и на грађење нових бродова.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ“.

Стигли 6. септембра.

Београд. Пошто је државни тужилац остао при тужби, отпочели су обранбени говори. Кнежевићев бранилац, Милан Димитријевић-Дуја, говорио је цео сат. Држи, да ствар није у свему расветљена и наводи олакшавајуће околности. За тим је Милан Мостић говорио два и по сата те бранио: Ацу Станојевића, Стојана Протића и Влајка Николића. Говор Милана Мостића беше пун оштре сатире. Доказао је дивно, нелогичност и неоснованост тужбе и исмејао цео рад полиције. Председник је наредио на велико изненађење публике, да у одбрани сваког оптуженика може говорити само по један бранилац. Остали адвокати који бране једног и истог оптуженика, треба на писмено да даду одбрану. — Пре краја ове недеље неће се изрећи пресуда.

Београд. Између раскраља и министра председника Владана постоји крајње неповерење. Раскраљ је рекао људима, који му стоје врло близу, ово: „Што овако иде, крива је издаја; издаја мене, мојих интереса, и то издаја мојих сарадника, које плаћам и мазим. Ја је осећам и сазнаћу је. Буде ли ми суђено, да окончам рачуне и пртим торбу, у пинићу то тек онда, кад се издајнику крваво осветим.“ Др. Владан, о коме су по Србији разнели, да је султану продавао интересе Србије, боји се, да Милан не сумња да он њега продаје. Извесно је, да Бадемлић шпијунира Владана, а Владан Бадемлића и тражи неко његово писмо, што га је у ствари Карађорђевића писао једном попу. Раскраљ Милан поверио је једну важну мисију И. П-у. Но пре него што овај господин оде у Беч, Др. Владан састао се с њим и разговарао је поверљиво пред „мезимицом.“ Због овога је наступило ново неповерење раскраља према Др. Владану.

Будимпешта. Дунав је од јуче падо-шао с пола метра.

Париз. Мерсије пориче да хоће да се даде бирати у сенат. Не ће да се бави с политиком. Она два човека, што су их ухватили кад хтедоше да додају рану Герену, пустили су из затвора. Ови тврде, да их је полиција револверима ранила, једног тешко.

Лондон. У корист Драјфусову била велика демонстрација. Седам говорника је говорило са седам трибина. Велика множина света разишла се мирно.

Лондон. Листови сматрају, да рат с Трансвалском републиком стоји на прагу, јер је она одбила услов.

✝

„Добротворна задруга Српкиња Новосаткиња“ приређује на Малу Госпојину, 8. (20.) септембра о. г.

свечан парастос

својим упокојеним чланицама и добротворима у овдашњој св. саборној цркви, после свете литургије, на који се учтиво позивају чланице задруге и поштовано грађанство.

Нови Сад, 1899.

Одбор
Добротворне задруге Српкиња Новосаткиња.

ОГЛАСИ.

За мој **велики бирт у Ст. Стапару** тражим

БИРТАША.

Ступити може 1. новембра п. н. 1899. Првенство имају Срби, који говоре мађарски и немачки и да им је жена добра куварица,

Уз бирцуз има и **касапница**, те је нужно да је бирташ уједно и касапин.

Ближа условија код мене лично.

Стари Стапар, 11. септембра 1899.

Лазар Станковић,
367 6 10 поседник.

ПРОДАЈА
АМЕРИКАНСКЕ ЛОЗЕ
најбоље каквоће може се добити
Riparia Portalis
1000 комада I. класе 8 фор
Rupestris Monticola
1000 комада I класе 8 фор.
Rupestris Metalika
1000 комада I. класе 8 фор
Од свију овде наведених врсти II. класа 1000 ком. 5 ф.
Такође има на продају око 13000 изврсних у зелено калема. Уједно продаје се овогодишњи род винограда око 30—30 хектолитара масте. Упитати код
ОПЋИНСКОГ ПОГЛАВАРСТВА
2—2 374 **у Каменици.**

МАНУФАКТУРНА И МЕШОВИТА ТРГОВИНА
ЈОВАНА ПАЈИЧИЋА И СИНА
У ДУНА-АДОЊУ
потребује једног млађег спомоћника, који је вешт продавац, не само у мешовитој радњи, него и у мануфактури. Потребно је знање мађарског језика, а у радњу ступити може одма.
376 1—3

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни уредник Константин Брадваровић. Српска штампарија дра Свет. Милетића у Новом Саду.